

Wstęp pracy magisterskiej

Mit o Andrygonie we współczesności

Wiedza badacza kultury nigdy nie jest niewinna lub neutralna. Jest obciążona partykularnością i subiektywnością. Podejście takie daje możliwość wykreślania różnych, płynnych obszarów tych samych praktyk, a obszary te mogą mieć wiele ścieżek i warstw, krzyżujących się jedna w drugą.

Ch. O. Frake powiedział, że „każde pojęcie, dzięki różnorodnym związkom, wiąże się z wielką liczbą innych pojęć, które z kolei odnoszą się do dalszych pojęć” . W przypadku każdego problemu istnieje sieć powiązań złożona z niezliczonej liczby warstw, wymiarów, które prowadzą do oddzielnych, dokładnie określonych dziedzin. Badacz podejmuje więc próbę rekonstrukcji przynajmniej części tej złożonej struktury, a to, jak wykreśla obszar badawczy zależy od ścieżek, które zauważa i warstw, na których się koncentruje. Niektóre próby prowadzą, przynajmniej w danym momencie, w ślepy zaułek, inne otwierają bogate możliwości. Każde nowe odkrycie zmienia obszar, który już został nakreślony, zmusza też często do pójścia nowym tropem.

Jak ujmuje to L. Grossberg, chociaż nie posiadamy „roszczeń dotyczących totalności lub uniwersalizmu, pragniemy lepiej zrozumieć to, gdzie jesteśmy, tak abyśmy zdołali osiągnąć coś lepszego. Nie chodzi o prześlizgiwanie się nad złożonościami i napięciami; lecz wybór życia z nimi, aby dostrzec walkę o kształt historii (i swoją własną interwencję)...” .

Traktując pisanie jako takie właśnie poszukiwanie, a jednocześnie zafascynowana tym poszukiwaniem, już nie tylko w tekście, ale w otaczającej rzeczywistości, podjęłam temat kobiecości i męskości, a raczej redefinicji tradycyjnych pojęć kobiecości i męskości i przepisów ról z nimi związanych,

wyrażającej się w procesie androgynii.

Kobiecość i męskość, tak jak przejawiają się one w życiu społecznym, są wyznaczone przez interakcję natury i kultury. Biologiczna kobieta i biologiczny mężczyzna stają się społecznymi przedstawicielami tych płci, jeśli egzemplifikują społeczne – zmienne i niekiedy sprzeczne – znaczenia, które wyznaczają kobiecość i męskość w danym społeczeństwie. Innymi słowy, nie wystarczy urodzić się kobietą lub mężczyzną, aby nimi być.

Niekiedy kultura potrafi sprawić, iż cechy biologiczne, jako wyróżnik płci, rozpraszają się, a nawet ulegają inwersji. Zmiany społeczne, szczególnie intensywne w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, doprowadziły do upowszechnienia niezgody, co do zasadności dotychczasowych definicji grup płciowych, oraz do braku akceptacji istnienia stereotypów i uzasadnionych nimi przepisów ról.

Przeformułowania w obrębie ról najlepiej wyraża koncepcja androgynii psychicznej. Tożsamość androgyniczna, która pozwala na przypływy i odpływy w eksponowaniu cech kobiecych i męskich, w zależności od osoby, czy sytuacji, będzie centralnym nurtem rozważań w mojej pracy. Powodem takiego wyboru jest nie tylko potwierdzona naukowo (w badaniach psychologicznych i socjologicznych) trafność i skuteczność modelu osobowości androgynicznej w codziennym życiu, ale przede wszystkim androgynia, będąca dążeniem do tworzenia osobowości zintegrowanej, pomimo fundamentalności dualizmu człowieka.

Zdając sobie sprawę, że moja praca będzie próbą wykreślenia tylko części złożonej struktury, świadoma niemożności skorzystania z całego bogactwa możliwości, które objawiły się w trakcie poszukiwań, postanowiłam skoncentrować się na trzech warstwach analizy zjawiska androgynii: androgynia pierwotna przekazywana w mitach i obrzędach, obecność androgynii we współczesności ukazana w literaturze naukowej, próba

potwierdzenia zjawiska androgynii za pomocą własnych badań – wywiadów.

W pierwszym rozdziale pragnę przybliżyć pojęcie androgynii pierwotnej, która stała się podstawą do późniejszych poszukiwań i interpretacji w mojej pracy. Przedstawiam więc liczne definicje i synonimy, a także związane z androgynią pojęcie coincidentia oppositorum – łączenia przeciwieństw, realizowane za pomocą różnorodnych sposobów, np.: za pomocą rytualnej orgii, czy ascezy i kontemplacji mistyków. Jednak wszystkie te mity, symbole i obrzędy zawierające coincidentia oppositorum, wyrażają tęsknotę człowieka za stanem pierwotnej Pełni i pragnienie odzyskania tej utraconej Jedni, a środkami służącymi temu są m.in. ofiara, święto, inicjacja, jogistyczne techniki medytacji.

Wzorem androgynii ludzkiej jest androgynia boska, a oba te zjawiska mają swe źródła nie tylko w mitach, ale także w Biblii, pismach gnostyków i filozofii starożytnej, których przykłady prezentuję.

Drugi rozdział to próba ukazania zjawiska androgynii we współczesnym społeczeństwie, w oparciu o materiał teoretyczny. Omawiam więc koncepcję androgynii psychicznej po raz pierwszy przedstawioną w badaniach Sandry L. Bem. Różnorodne badania, które przytaczam, dowodzą, że osoby androgyniczne dysponują w swym repertuarze większą liczbą społecznie aprobowanych i komplementarnych zachowań przydatnych w rozwiązywaniu problemów i uzyskiwaniu społecznych wzmocnień. Trafność tego rodzaju tożsamości objawia się w założeniu, iż im więcej cech przedstawicieli płci przeciwnej posiada dany człowiek, tym stanie się doskonalszy, przy czym zachowa własną tożsamość i umiejętnie pogodzi przejmowane role z własnymi, pełnionymi w społeczeństwie.

Rozpatrując zjawisko androgynii, wykorzystywania cech i zachowań obu płci, nie mam na celu zaprzeczenia istnieniu dualizmu płciowego. Przeciwnie -uważam, że istnienie różnic

płciowych jest faktem niepodważalnym, a podział na płcie jest najpierwotniejszym i najistotniejszym podziałem świata. To właśnie dzięki występowaniu różnic między kobietami i mężczyznami, w wyniku poznawania i zrozumienia osób płci przeciwnej, wyłaniają się niewyczerpane możliwości wzbogacania własnej osobowości.

Pojęcie płci analizuję w dwóch wymiarach: psychologicznym, gdzie kobiecość bądź męskość definiowane są przez pojęcie tożsamości płciowej; oraz społeczno-kulturowym, gdzie kategoriami wyjaśniającymi są identyfikacja i role płciowe, oraz będące ich ideologicznym uzasadnieniem i podstawą procesu socjalizacji, stereotypy płci. Jeśli chodzi o tożsamość płciową nadmieniam również o zaburzeniach tożsamości, jak np.: biseksualizm, homoseksualizm, itp., które polegają na niezgodności psychicznego poczucia płci z kryterium płci biologicznej. Natomiast w kwestii wymiaru społeczno-kulturowego podkreślam ponadto znaczenie socjalizacji w przekazywaniu kulturowych wzorów męskości i kobiecości.

W rozważaniach na temat płci nieuniknione jest wejście w zakres rozważań feministycznych. Dlatego świadomie korzystam z badań nad problematyką płci, prowadzonych na gruncie women's studies, gdyż głównym przedmiotem zainteresowania tych studiów jest, podobnie jak w moim przypadku, szeroko pojmowana kategoria płci. Szczególnie cenne, a mimo to bardzo powoli przyswajane przez polską naukę, jest zaproponowanie nowego sposobu rozumienia płci i wprowadzenie rozróżnienia między płcią i rodzajem, gdzie, pokrótce, płeć odnosi się do biologicznego podziału na kobietę i mężczyznę, a rodzaj odnosi się do społecznego podziału na kobiecość i męskość.

Oprócz zmian zauważanych nie tylko na gruncie badań feministycznych, ale i w ogólnej ideologii feminizmu, następują przede wszystkim istotne zmiany w pojmowaniu płciowości we współczesnej kulturze popularnej. W konsekwencji procesów transformacji społecznej upowszechnia się przekonanie o potrzebie kulturowego partnerstwa i pilnej konieczności

przewyciężenia nierówności płci. Na tle przemian, model androgynii psychicznej staje się już nie tylko zalecanym wzorem, ale też wyrazem osobistych dążeń kobiet i mężczyzn do tożsamości lepiej opisującej ich doświadczenie.

Dla zilustrowania procesu androgynii, w rozdziale trzecim przedstawiam dwa rodzaje postaw: „niezależnych kobiet” i „opiekuńczych mężczyzn”, które polegają na, zdawałoby się, paradoksalnym przejmowaniu hybrydalnych atrybutów płci przeciwnej, a które upowszechniają się w społeczeństwie na coraz szerszą skalę. Cechy „niezależności” i „opiekuńczości” są fundamentalne dla poszczególnych płci, są niezbędne dla efektywnego funkcjonowania dorosłego człowieka, dlatego ich wymiennosc, wykorzystanie przez płęć przeciwną, jest tak jaskrawym przykładem androgynii. Te dwie androgyniczne postawy świadczą o wyborze przez kobiety i mężczyzn takich ról, które ułatwią im osiągnięcie celów i rozwiązywanie problemów.

Postawę „niezależnych kobiet” analizuję w oparciu o ich pracę zawodową, a szczególnie w oparciu o podejmowanie przez kobiety zawodu menedżera lub obejmowanie stanowisk kierowniczych. Bowięm to właśnie przejmowanie przez kobiety męskich cech i zachowań pozwoliło im na podjęcie takiego rodzaju aktywności, a w konsekwencji do wykrystalizowania się tożsamości androgynicznej, najbardziej pożądaney i przynoszącej określone korzyści kobietom na stanowiskach kierowniczych.

Dla przybliżenia całego procesu aktywizacji zawodowej kobiet przedstawiam pokrótce zmiany, jakie nastąpiły w ciągu ostatnich dwóch wieków w pozycji społecznej kobiet; ograniczenia w dostępie kobiet do zawodów, spowodowane m.in. koniecznością godzenia roli wybranej – zawodowej i przypisanej – macierzyństwa, małżeństwa. Nie pomijam również zjawiska podziału zawodów, które jest uwarunkowane nie tylko kulturowo, ale również biologicznie, czyli poprzez skłonności umysłowe kobiet i mężczyzn.

Wraz ze zmianami w intensyfikacji zawodowej kobiet coraz

szersze kręgi zatacza proces feminizacji zawodów, a równolegle rozszerza się zestaw ról społecznych i związanych z nimi możliwości samorealizacji kobiet, objawiający się w rozpowszechniającym się dążeniu kobiet do awansu zawodowego. Powoduje to wykrystalizowanie się dwóch modeli zawodowego funkcjonowania kobiet: „kobiety pracy” i „kobiety kariery”, gdzie drugi model jest reprezentowany przez kobiety androgyniczne, które w swych dążeniach odkrywają i wykorzystują uzupełniające się odmienności płci.

Z kolei postawa „opiekuńczego mężczyzny” wiąże się przede wszystkim z rewolucją ojcostwa, procesem jeszcze nie rozpowszechnionym, ale uświadamianym i zauważanym. Rozwój owych nowych ról męskich – męża i ojca, ukazuję w oparciu o proces redefinicji męskości: zakwestionowania tradycyjnych modeli mężczyzny „miękkiego” i mężczyzny „twardego”, stworzenia nowego modelu męskości – mężczyzny „pogodzonego z samym sobą”. Współczesne przemiany roli i pozycji kobiety implikują również zmianę roli mężczyzny.

Kończąc teoretyczne rozważania w tym rozdziale podkreślam, iż wspólny obu płciom jest ponadto fakt, że zarówno kobiecość, jak i męskość znajdują pełnię w miłości, związku partnerskim, rodzicielstwie; powtarzając za H. Elzenbergiem, że każda natura dąży poprzez miłość do zjednoczenia ze swym drugim biegunem, gdyż dopiero wtedy może doświadczać pełni człowieczeństwa .

Ostatni rozdział stanowi praktyczną stronę mojej pracy. Wybierając badanie postaw androgynicznych u „niezależnych kobiet”, pragnę ocenić w jakim stopniu kobiety na stanowiskach kierowniczych i menedżerskich cechują się tożsamością androgyniczną i na ile ją sobie uświadamiają; w jaki sposób pełnienie zawodu, należącego w zasadzie do repertuaru zawodów męskich, wpływa na przejmowanie przez kobiety ról, czy zachowań płci przeciwnej; oraz w jakim stopniu rezygnują z tradycyjnych ról dla rozszerzenia zakresu własnych możliwości.

Wydaje się, iż w całej mojej pracy, zarówno rozważaniom teoretycznym, jak i badaniom terenowym, towarzyszy nieustannie próba odpowiedzi na pytanie: czym jest dzisiejsza androgynia? Być może podświadomym dążeniem do Pierwotnej Jedności, Pełni, o której mówi mit; poszukiwaniem własnej tożsamości, wewnętrznej równowagi; a może sposobem na życie, reakcją na zmiany zachodzące w świecie. Celem tej pracy jest ukazanie, iż we współczesnym społeczeństwie istnieją jednostki, zachowania androgyniczne, bardziej lub mniej uświadamiane. Przy czym niezbędnym dopełnieniem moich rozważań na gruncie literatury naukowej są przeprowadzone wywiady, bez których praca nie odzwierciedlałaby pełnego obrazu badanej rzeczywistości.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.

Wstęp pracy magisterskiej

praca magisterska na temat Stosunki serbsko-albańskie w Kosowie w latach 90-tych XX wieku

Międzynarodowy konflikt w Kosowie w pierwszej połowie 1999 r. sprawił, iż problematyką kosowską zainteresowało się wiele osób, dla których temat ten był całkowicie nieznanym. Na widoczny brak zainteresowania społeczeństw większości krajów europejskich, w tym również Polski, wpływ miało wiele czynników, z których najważniejszym wydaje się być obojętność

ludzi wobec wydarzeń w miejscu, którego znakomita ich większość nie potrafiła umiejscowić na mapie, zadawałając się zdawkowym „gdzieś na Bałkanach”. Wydarzenia jakie odnotowano pod koniec 1998 r. i w pierwszych miesiącach 1999 r. sprawiły, że Kosowo stało się tematem „numer jeden” na różnego rodzaju spotkaniach i konferencjach z udziałem różnych grup społecznych i organizacji międzynarodowych. Charakter działań zbrojnych z udziałem wszystkich trzech stron konfliktu tj. NATO, Jugosławii i albańskich separatystów, wywołał wielkie poruszenie we wszystkich państwach bezpośrednio zainteresowanych rozwojem sytuacji w Kosowie.

Na temat aktualnej sytuacji na Bałkanach głos zabierało wielu polityków wyrażających swoje opinie dotyczące przyczyn wybuchu wojny oraz jej przebiegu i skutków. Na ich opinie, w znakomitej większości przypadków, nie miała wpływu znajomość problemu i jego genezy, lecz sondaże popularności i orientacja polityczna. Mówiąc o tym zapominano lub nie chciano brać pod uwagę uwarunkowań historycznych, ograniczając się do dość jednostronnej analizy aktualnych przyczyn i skutków. Śledząc ten konflikt z uwzględnieniem racji każdej ze stron i różnorodnych świadectw i faktów, dochodzę do wniosku, iż nie ma jakiejś oczywistej, prostej, czarno-białej „prawdy” o Kosowie (czyż zresztą nie dotyczy to także innych regionów Europy i świata, dziś i w przeszłości? ...). Nie da się przy użyciu pojedynczych jednorodnych kryteriów zbudować obrazu nieskomplikowanego i prawdziwego zarazem, nie ma narodów i społeczności jednoznacznie dobrych i jednoznacznie złych, stuprocentowo niewinnych narodów-ofiar i stuprocentowo godnych potępienia narodów-oprawców. I nie chodzi tu o relatywizm moralny, lecz o złożoność sytuacji, motywacji i okoliczności.

Z tego wynika również cel tej pracy, który w zamierzeniu autora polegać miał przede wszystkim na przedstawieniu najważniejszych wydarzeń historycznych i punktów widzenia jakie przewijały się w przeciągu kilku stuleci kontaktów obu narodów – serbskiego i albańskiego. Miało by to pozwolić na

lepsze poznanie całości problemu, w którym wojna w 1999 r. i jej konsekwencje stanowią jedynie bardzo ważny element zamykający pewien etap w historii, zarówno serbskiego jak i albańskiego Kosowa.

Takie ujęcie całokształtu problemu wpływa także na zakres terytorialny i chronologiczny pracy, który został określony w tytule. Mimo, iż jej główny trzon obejmuje lata dziewięćdziesiąte XX w., to wyjaśnienie czynników interesujących nas wydarzeń wymaga przedstawienia dziejów Kosowa od czasu przybycia na ten obszar plemion słowiańskich w VI w., aż do okresu po II wojnie światowej. Okres zamykający pracę obejmuje koniec wojny w czerwcu 1999 i następujące zaraz po niej etapy ustanawiania międzynarodowej administracji cywilnej Kosowa (UNMIK). Podkreślić należy, że nie trzymano się sztywno tak zakreślonej chronologii i często omawiano wydarzenia toczące się jeszcze w rok po jej zakończeniu. Koniec wojny bowiem wcale nie zamyka problemu Kosowa, wręcz przeciwnie, otwiera dalszy, być może nawet bardziej niebezpieczny rozdział stosunków serbsko-albańskich, których podłożem mogą być krzywdy doznane przez obie nacje w czasie wojny.

Praca podzielona została na cztery rozdziały. W pierwszym, przedstawione zostały chronologicznie losy Kosowa, od średniowiecznego państwa serbskiego do schyłku Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Okresem końcowym były lata 1989-1990, kiedy to władze serbskie pod przewodnictwem Slobodana Miloševicia, przeprowadziły szereg działań wymierzonych w autonomię tego regionu, której ostateczny kres nastąpił w wrześniu 1990 r.

W drugim rozdziale pracy przedstawiony został okres tworzenia, organizacji i funkcjonowania „Republiki Kosowa” tj. podziemnych struktur państwowych stworzonych przez Albańczyków z własnym rządem i prezydentem ale nie uznawanych przez żadne inne państwo na świecie poza Albanią.

Rozdział trzeci poświęcony jest stosunkom serbsko-albańskim po

1995 r., kiedy to konflikt kosowski zaczął się umiędzynarodawiać. Fakt, że rozdział ten rozpoczyna się od 1995 r., nie znaczy oczywiście, że w wcześniejszym okresie konflikt ten był przez świat ignorowany. Inna sprawa, że w obliczu wojny w Bośni sztucznie go wyciszano i dopiero po jej zakończeniu zaczął się on wysuwać na pierwszy plan. Na scenie politycznej ukazała się też, okrzyknięta przez światowe media jako „tajemnicza”, Armia Wyzwolenia Kosowa (UÇK), stosująca od początku terrorystyczne metody walki. Jej celem nie była promowana przez Demokratyczną Ligę Kosowa szeroka autonomia, lecz całkowita niepodległość. Eskalacja konfliktu w 1998 r., objawiająca się w regularnych bitwach toczonych przez jugosłowiańską policję i wojsko z UÇK i brutalnych pacyfikacjach albańskich wiosek, zmusiła liczne organizacje międzynarodowe (ONZ, OBWE, UE) i państwa członkowskie NATO do większego zaangażowania się w problematykę kosowską, którego efektem miało być zawarcie serbsko-albańskiego porozumienia. Służyć temu miała militarna presja NATO na władze w Belgradzie w październiku 1998 r. i podczas konferencji pokojowej w Rambouillet w lutym 1999 r.

Rozdział czwarty przedstawia następstwa zarówno fiaska rozmów pokojowych jak i eskalacji walk w samym Kosowie. Omówiono w nim przebieg samej wojny jak i jej następstwa tj. zmuszenie się serbskich do wycofania się z Kosowa, wkroczenie międzynarodowych sił wojskowych (KFOR), utworzenie w nim międzynarodowej administracji, masowy exodus Serbów przy równoczesnym powrocie i albańskich uchodźców z sąsiednich państw. Powracająca ludność i bojownicy z UÇK brali wtedy odwet nie tylko na Serbach, ale i na członkach innych wspólnot etnicznych w Kosowie, niekiedy nawet podejrzanych o współudział w prowadzonych przeciwko cywilnej ludności albańskiej masowych czystkach etnicznych.

Należy również wspomnieć jeszcze o tym, że w wyniku przyjętego podziału pracy nie do uniknięcia były w pewnych miejscach powtórzenia. Do pewnych ważnych wydarzeń, wcześniej już

omawianych, wracano niekiedy z nieco innego punktu widzenia.

W trakcie opracowywania rozprawy wykorzystałem najważniejsze opracowania polskojęzyczne i wybrane w języku serbskim i angielskim, z których szczególnie pomocne, podczas opracowywania pierwszego rozdziału, okazały się znane opracowania syntetyczne dziejów Jugosławii autorstwa W. Felczaka, T. Wasilewskiego oraz W. Szulca oraz Albanii autorstwa J. Hauzińskiego, J. Leśnego i T. Czekalskiego. Z publikacji obejmujących okres II wojny światowej, istnienia SFRJ i FRJ na szczególną uwagę zasługują prace autorów serbskich S. Miloševicia, M. D. Lukovicia, S. Kovačevicia, P. Dajicia oraz polskich T. Szymczaka i D. Gil. Cenną ze względu na umieszczone informacje okazała się być anglojęzyczna książka, dostępna w internecie, której autorem jest D. T. Batakovic. Bardzo ciekawe pod wieloma względami i jedyne w swym rodzaju wiadomości z ogólnej sytuacji na Bałkanach jak i z życia prostych ludzi przedstawił w swym zbiorze artykułów i relacji redaktor R. Biłski. Wiadomości o poszczególnych władcach i dynastiach zaczerpnięte zostały w znacznym stopniu z wydanych pod redakcją J. Dobosza i M. Serwańskiego Słownika władców Europy średniowiecznej, Słownika władców Europy nowożytnej i najnowszej oraz Słownika dynastii Europy.

Fakt, że główny zakres chronologiczny pracy obejmuje ostatnią dekadę XX w. sprawił, że podstawą materiałową niniejszego opracowania stała się prasa, która jako codzienne źródło informacji, stanowi bardzo cenny i często niedoceniony materiał źródłowy. Mając do wyboru znaczną ilość tytułów prasowych ukazujących się na rynku polskim w latach 1989-2000 poddano wnikliwej analizie merytorycznej zawartość największych dzienników, uwzględniając przede wszystkim objętość działu zagranicznego, obecność felietonów i dużych artykułów poświęconych Bałkanom oraz rzetelność przekazywanych informacji. Analizując znaczną ilość różnych tytułów prasowych, zdecydowano się na wykorzystanie dwóch dzienników ogólnopolskich, mianowicie Rzeczpospolita i Gazeta Wyborcza,

oraz dwu tygodników Polityki i Wprost. Sporadycznie wykorzystano również Tygodnik Solidarność, Tygodnik Powszechny, dwutygodnik Forum oraz kwartalnik Dialog Europejski. Z naukowych publikacji ciągłych wykorzystano Sprawy Narodowościowe wydawane przez PAN.

Dodatkowym źródłem, z którego czerpano informacje był internet. Jest to, zwłaszcza w Polsce stosunkowo nowe medium, które jednak dynamicznie się rozwija. Jednak fakt, iż w internecie istnieje nieograniczony niemal przepływ informacji, za które nikt nie jest odpowiedzialny sprawia, że należy mieć dystans wobec prezentowanych tam informacji. Dlatego też podstawową sprawą staje się selekcja i ocena stron pod względem faktografii i rzetelności podawanych informacji. W internecie wykorzystano głównie strony bezpośrednio związane z Kosowem oraz strony rządowe (FRJ i Serbii), instytucji i organizacji międzynarodowych (ONZ, KFOR, UNMIK, NATO, UN, OBWE), a w mniejszym stopniu i inne publikacje poszerzające ogólną wiedzę autora.

W kwestii pisowni nazwisk oraz skrótów partii politycznych za najlepsze rozwiązanie uznano posługiwanie się pisownią oryginalną, wszędzie tam gdzie było to możliwe. Czasami jednak występują w tekście oraz przypisach nazwiska serbskie, a zwłaszcza albańskie, zaczerpnięte z tekstów pochodzenia polskiego lub angielskiego, w których widoczny jest błąd, niestety z braku możliwości weryfikacji zdecydowano się jedynie na zwrócenie uwagi na nieprawidłowość {np. Batakovic (!)}.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.

Rola i pozycja społeczna kobiety-inteligentki w II Rzeczypospolitej

Wstęp pracy magisterskiej

Przez długi czas w polskiej historiografii zajmującej się dziejami II Rzeczypospolitej główny akcent był położony na historię polityczną państwa. Upolitycznienie historii dwudziestolecia międzywojennego nie sprzyjało wprowadzeniu szerszej perspektywy badawczej, uwzględniającej także inne aspekty Polski tego okresu, w szczególności dotyczącej problematyki związanej z historią społeczną i historią kultury. Dlatego w naukowej literaturze do dziś jeszcze słabo zaawansowane są studia nad zróżnicowaniem społecznym zależnym od płci i nad nierównością statusu społecznego mężczyzn oraz kobiet w II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza nad przemianami pozycji i roli kobiet w ramach ówczesnego społeczeństwa i państwa. Przez wiele lat zainteresowania historią kobiet tradycyjnie ograniczały się do biografistyki wybitnych jednostek kobiecych, najczęściej związanych z elitami władzy, intelektu lub sztuki. Zamierzeniem niniejszej pracy jest przedstawienie całokształtu problematyki związanej z dokonującymi się przemianami w życiu kobiet-inteligentek dwudziestolecia międzywojennego, zarówno społecznymi jak i politycznymi. Zachodzące w odrodzonym państwie polskim procesy wpływały na postępującą, choć powolną aktywizację społeczną kobiet. Zjawisko to było świadectwem przełamywania tradycyjalistycznych stereotypów, stanowiących istotną przeszkodę w dążeniu do równouprawnienia.

Wybór ram czasowych został podyktowany tym, że w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku dokonało się wiele zmian

dotyczących roli i pozycji społecznej kobiet. II Rzeczypospolita zapoczątkowała przemiany zmierzające do faktycznego, a nie tylko formalnego równouprawnienia kobiet. Ich kierunek wytyczały normy konstytucyjne, wprowadzające zakaz różnicowania praw obywateli ze względu na płeć. Najważniejszą z nich było przyznanie kobietom w 1918 r. praw politycznych, dzięki czemu otworzyły się przed nimi większe możliwości w dążeniu o egalitaryzm płci. Początkową cezurę czasową pracy stanowi rok 1918, w którym Polska odzyskała niepodległość, zaś końcową rok 1939, początek drugiej wojny światowej. Należy jednak zaznaczyć, że problematyka pracy wymaga niejednokrotnie omówienia wydarzeń wcześniejszych niż wskazywałby na to zakres chronologiczny. Dlatego też cezura początkowa nie stanowi sztywnej granicy czasowej. Pierwszy rozdział pracy w całości jest poświęcony problematyce dotyczącej XIX wieku (rozumianego jako okres historyczny trwający do 1914 r.). W pozostałych rozdziałach występuje odniesienie do wielu procesów zachodzących w XIX wieku.

Niniejsze studia nie dotyczą całego terenu II Rzeczypospolitej, ale wyłącznie większych skupisk miejskich. Ograniczenie badanego obszaru zostało podyktowane tym, że studia dotyczą kobiet z warstwy inteligenckiej, która w większości zamieszkiwała większe aglomeracje. Częściowo wpłynął na to także szerszy dostęp do literatury poruszającej problematykę kobiecą na obszarze miejskim.

W tytule określono ramy tematyczne pracy. Poruszane są w niej zagadnienia związane z przemianami w życiu społecznym i politycznym polskiego społeczeństwa, które wpłynęły na zmianę roli i pozycji kobiety-inteligentki. Pod terminem inteligencja rozumiany jest zespół ludzi charakteryzujący się wysokim statusem wykształcenia, zajmujących się zawodowo pracą umysłową. Skupienie się w pracy tylko na badaniu tej warstwy społecznej wynika z tego, że właśnie w tej grupie zaszły największe zmiany dotyczące roli kobiet i ich aktywności zawodowej. Trzeba podkreślić wzorotwórczy charakter omawianego

środowiska. Zmiany pozycji i roli (w tym zawodowej) kobiet w skali ogólnospołecznej zaczynały się zawsze w tym środowisku, a potem były naśladowane w innych grupach społecznych, przeważnie najpierw w mieście, potem na wsi. Toteż niektóre wzory obyczajowe i kulturowe, które były już znane w środowisku inteligenckim przed 1939 r., upowszechniły się w całym społeczeństwie nieraz dopiero po kilku dziesięcioleciach. W znacznej mierze dotyczy to pozycji kobiet w życiu społecznym, zawodowym i politycznym.

W pracy przez pozycję społeczną rozumie się miejsce kobiet w społeczeństwie, wyznaczoną przez dostęp do różnych dóbr np. wykształcenia, dochodów, władzy, w porównaniu z dostępem do nich mężczyzn, a także przez ich sytuację prawną i uprawnienia polityczne. Za wskaźnik wzrostu pozycji uznaje się: zmiany w sytuacji kobiet w środowisku domowym, zmniejszającą się liczbę dzieci w rodzinie, coraz szerszy dostęp do edukacji i do wyższych szczebli wykształcenia, upowszechnienie pracy zarobkowej kobiet poza domem, wykonywanie wyżej cenionych zawodów, coraz częstsze zajmowanie wyższych stanowisk służbowych i wzrost zarobków. Wiążą się z nią społecznie formułowane oczekiwania, wymogi, funkcje i przywileje.

Każdej pozycji społecznej przypisana jest rola społeczna. Pod tym terminem rozumiany jest społecznie określony, spójny wewnętrznie zespół przepisów i oczekiwań dotyczących pożądanego zachowania kobiet w konkretnych sytuacjach, związany z zajmowaną przez nie pozycją społeczną. W pracy są przedstawiane różne role społeczne przypisywane kobiecie w II Rzeczypospolitej np. matki, żony, uczennicy, pracownika. Wpływają na nie funkcjonujące w społeczeństwie stereotypy, będące zespołem przekonań na temat osobistych atrybutów kobiet, które charakteryzuje uproszczenie i sztywność. Na ten aspekt również jest zwrócona uwaga w niniejszej pracy.

Na przemiany odnośnie pozycji, jak i roli kobiet, miała zdecydowany wpływ walka o ich równouprawnienie. Tym pojęciem określa się w pracy dążenie pewnej części społeczeństwa do:

przyznania kobietom praw politycznych, egalitaryzmu w dziedzinie praw obyczajowych, praw cywilnych, poszanowania pracy domowej kobiet, demokratyzacji edukacji, jednakowych dla obydwu płci uprawnień ekonomicznych (prawo do pracy, do wolnego wyboru zawodu i posady, do równej płacy itp.). Jako termin zastępczy na określenie walki o egalitaryzm płci, używany jest „ruch kobiecy”.

Niniejsza praca składa się z pięciu rozdziałów, z których pierwszy ma charakter wprowadzający. Zakreślona jest w nim pokrótce sytuacja prawna i społeczna kobiet w XIX wieku oraz zachodzące w niej przemiany. Kolejny rozdział opisuje rolę i pozycję kobiet w rodzinie. Rozdział trzeci przedstawia możliwości kształcenia kobiet w dwudziestoleciu, na różnych poziomach. Przemiany zachodzące w dziedzinie pracy zawodowej omówione są w rozdziale czwartym. W rozdziale ostatnim poruszona jest kwestia aktywności politycznej kobiet. We wszystkich rozdziałach zarysowane są próby przełamywania istniejących nierówności pomiędzy mężczyznami a kobietami odnośnie ich pozycji społecznej, jak również przemian dotyczących postaw i sposobu myślenia samych kobiet.

W studium tym wykorzystywane są jedynie publikacje polskojęzyczne. Podyktowane to jest zakresem tematycznym i terytorialnym pracy. Niniejsze opracowanie opiera się w dużej mierze na pięciotomowym zbiorze studiów pod redakcją Anny Żarnowskiej i Andrzeja Szwarca. W jego skład wchodzi następujące tomy: Kobieta i społeczeństwo na ziemiach polskich w XIX wieku; Kobieta i edukacja na ziemiach polskich w XIX i XX wieku; Kobieta i świat polityki. Polska na tle porównawczym w XIX i w początkach XX wieku; Kobieta i kultura. Kobiety wśród twórców kultury intelektualnej i artystycznej w dobie rozbiorów i w niepodległym państwie polskim; Kobieta i kultura życia codziennego Wiek XIX i XX. Zbiór ten składa się z licznych artykułów poświęconych historii kobiet. Innym zbiorem studiów, pod tą samą redakcją, który okazał się skarbnicą informacji dotyczących nie tylko samych faktów historycznych,

ale również bibliografii polskiej literatury dotyczącej dziejów kobiet, jest książka pt. Równe prawa i nierówne szanse. Kobiety polskie w Polsce międzywojennej. Niektóre zawarte w niej artykuły są jedynie powtórzeniem publikacji znajdujących się we wspomnianym wcześniej zbiorze. Jednakże pozostałe znacznie wzbogacają dostarczonymi wiadomościami polską historiografię, jak również niniejszą pracę.

Opracowaniem, które dzięki swojemu szerokiemu zakresowi chronologicznemu zarysowuje całokształt pozycji kobiet na przestrzeni lat, jest praca Dionizy Wawrzykowskiej-Wierciochowej Od prządki do astronautki. Z dziejów kobiety polskiej, jej pracy i osiągnięć. Wśród wykorzystywanych prac na szczególną uwagę zasługują dwie pozycje: Struktura zatrudnienia i zarobki pracowników umysłowych T. Bartnickiego i T. Czajkowskiego oraz Praca zarobkowa kobiet w świetle ankiety 1937 r. I. Wojtyniakowej, które dają dokładny obraz stosunków panujących w zakresie pracy zawodowej. Pracę wzbogacają opracowania powstałe w dwudziestoleciu międzywojennym, a odnoszące się do spraw związanych z równouprawnieniem kobiet. Wśród nich na wyróżnienie zasługuje Świat kobiecy M. Grossek-Koryckiej, O kobiecie współczesnej i o kobiecie przyszłości L. Jahołkowskiej-Koszutskiej, Kobieta a zagadnienie rodziny Z. Włodkowej.

Podstawą materiałową niniejszego opracowania odnośnie lat 1923 – 1932 stało się czasopismo kobiece „Bluszcz”, które jako cotygodniowe źródło informacji, jest bardzo cennym materiałem źródłowym. Wśród tytułów prasowych ukazujących się na polskim rynku w latach 1918 – 1939, czasopismo to było czołowym pismem kobiecym, reprezentującym umiarkowany kierunek ruchu kobiecego. W opracowaniu są również wykorzystywane artykuły z innych pism dwudziestolecia międzywojennego: „Głos Wielkopolski”, „Myśl Narodowa”, „Studia Socjologiczne”. Dotyczą one konkretnych tematów poruszanych w pracy.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę

Wstęp pracy magisterskiej

Niniejsza praca poświęcona jest nadchodzącej cywilizacji informacyjnej, której symptomy coraz wyraźniej dają znać o sobie w życiu politycznym społeczeństw.

Obecny przełom wieków i tysiącleci jest zarazem przełomem cywilizacyjnym: na bazie „starej” cywilizacji rodzi się wręcz w postępie geometrycznym cywilizacja informacyjna. Mam wrażenie, że należę do pokolenia, którego czas życia określa w przybliżeniu czasokres przejścia z jednej cywilizacji do drugiej.

Już dziś zaskakują polityczne, ekonomiczne czy kulturowe konsekwencje zderzenia cywilizacyjnego. Do nich między innymi należą globalizacja i towarzyszące jej zmiany w systemie komunikowania politycznego. Mamy wrażenie, że radykalizacja zmian w stylu życia ludzi pod wpływem zmian w komunikowaniu powoli wylania poważne zadanie przed politologami dotyczące refleksji nad nowymi paradygmatami polityki.

Nadchodząca era informacji rodzi poważne wyzwania także wobec społeczeństw. Od ich przygotowania do życia w świecie nowej, nie znanej w dotychczasowej historii ludzi komunikacji, zależy nie tylko kontynuacja, ale i kreacja zmian w stylu myślenia i działania zarówno konkretnego człowieka jak i całych zbiorowości. Stad niepokój budzi deficyt wiedzy i umiejętności o nowych sposobach i formach komunikowania się ludzi. Niski poziom edukacji informatycznej powoduje rozrastanie się grupy ludzi niezdolnych do pełnego uczestnictwa w życiu politycznym czy gospodarczym. Brak wiedzy o nowoczesnych środkach komunikowania – gdy demokratyczne wybory będą przeprowadzane

za pomocą sieci Internetu – może zagrozić podmiotowości politycznej.

W pracy wskazujemy więc na dobrodziejstwa, ale i na liczne zagrożenia, jakie dla ludzkości niesie era informacyjna. Zagrożenia te, generalnie związane są z dehumanizacją życia, dezintegracją i spadkiem „jakości” kontaktów międzyludzkich, mogą pojawić się w wielu trudnych do przewidzenia formach. A zważmy, że to dopiero „początek tego co nadchodzi” w świecie komunikowania społecznego.

W naukach społecznych badania nad społeczeństwem informacyjnym stanowią domenę filozofów i socjologów. Przy tym wiedza ta na ogół jest „kontekstowa”, „rozproszona” i posiada niewielką moc eksplanacyjną. Jest to poniekąd zrozumiałe, bowiem rozważana problematyka mieści się jak dotąd w najsłabszym ogniwie teorii naukowej i jest związana z jej funkcją prognostyczną.

W swoich badaniach korzystałam zarówno z opracowań filozofów, socjologów, ale także politologów, ekonomistów czy kulturoznawców. Prace cechuje więc podejście interdyscyplinarne, choć dominuje analiza tematu z pozycji politologa – informatyka. Użytecznymi okazały się metoda opisowa związana z próbą rekonstrukcji dotychczasowego stanu wiedzy na interesujący nasz temat oraz metoda porównawcza, zwłaszcza w zakresie analizy scenariuszy potencjalnych kierunków rozwoju cywilizacji informacyjnej i wynikających z nich implikacji dla życia politycznego społeczeństw. Skorzystaliśmy także z walorów analizy decyzyjnej w politologii, ponieważ komunikowanie jest jednym z podstawowych aspektów procesu decydowania politycznego.

Z dobrodziejstw nadchodzącej cywilizacji skorzystaliśmy przy realizacji niniejszego zadania badawczego. Dzięki możliwości przesłania informacji przez Internet pozyskałam wiele interesujących materiałów do pracy, nawiązałam kontakt z wieloma ośrodkami naukowymi specjalizującymi się w informatyce. Pomocą służył mi m.in. John Naisbitt – autor wielu znakomitych opracowań o przyszłości naszej cywilizacji

oraz japońskie Centrum Planu 2000 założone przez Yoneji Masuda.

Spośród wielorakich wątków analizowanych w pracy przewija się refleksja, czy pozytywny scenariusz rozwoju społeczeństwa informacyjnego, prowadzący do realizacji postulatów demokracji bezpośredniej i samorządnego społeczeństwa obywatelskiego jest możliwy? Czy współczesna utopia o wszystkich ludziach połączonych w wielką sieć i współdecydujących o otaczającym ich świecie, realizuje się na naszych oczach?

Praca składa się z czterech rozdziałów, załączników i bibliografii. Rozdział pierwszy ma walory konceptualne. Podejmujemy w nim próbę odpowiedzi na pytanie, czym jest społeczeństwo informacyjne, także dokonujemy systematyzacji alternatywnych scenariuszy rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz badamy implikacje, jakie te scenariusze niosą dla polityki. Pozwala nam to przejść do rozdziału drugiego, w którym dokonujemy przeglądu współczesnej myśli społeczno-politycznej oraz poddajemy rekonstrukcji i systematyzacji ważniejsze scenariusze zajmujące się wpływem rewolucji informacyjnej na zmiany w życiu politycznym i gospodarczym społeczeństw. Zadajemy sobie pytanie, czy wspólne elementy wszelkich scenariuszy są najbardziej prawdopodobne czy najbardziej pożądane przez myślicieli?

W rozdziale trzecim zastanawiamy się, w jakim stopniu społeczności międzynarodowe są przygotowane do wyzwań nadchodzącej rewolucji informacyjnej. Przy tym koncentrujemy swoją uwagę na polityce, zachodzących zamianach w sposobach i formach komunikowania politycznego. Analiza ewolucji demokracji pod wpływem radykalnych zmian w komunikowaniu prowadzi do wniosku, że powoli wylania się nowy styl życia politycznego.

Szczegółowymi rozważaniami w rozdziale trzecim obejmujemy najbardziej zaawansowane technologicznie kraje świata: Stany Zjednoczone oraz państwa Unii Europejskiej. Ich analiza

potwierdza potrzebę redefinicji tradycyjnie rozumianej demokracji. Wskazujemy także na korzyści wynikając z wykorzystania nowoczesnych metod informacyjnych w polityce na przykładzie konfliktu w Kosowie. Przedstawiamy potencjalne zagrożenia społeczeństwa informacyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem „cyberterroryzmu” i „cyberprzestępczości”.

Powyższe analizy stanowią punkt odniesienia dla rozważań o polskiej drodze do społeczeństwa informacyjnego. W rozdziale czwartym oceniamy przygotowanie społeczeństwa polskiego do wyzwań ery informacyjnej. Wskazujemy na katalog problemów, które muszą znaleźć swoje rozwiązanie – jeśli chcemy być społeczeństwem nowoczesnym.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.